

Artikel skriven av fredsinstitutets direktör Kjell-Åke Nordquist, publicerad i Tidningen Åland 29.3 och i Nya Åland 30.3.

Fred runt Östersjön – nya tider och nya frågor

Var och en som håller ögonen öppna mot omvärlden blir lätt omtöcknad av alla intryck: nyss var det Ryssland och Ukraina, sedan kom den pågående diskussionen om Storbritanniens framtid i EU, därefter en växande flyktingström till Europa från Mellanöstern och snart ställs frågan på sin spets vad utfallet i det amerikanska presidentvalet kommer att innebära för USA och omvärlden. Som om inte detta var nog, har ett ökande antal terroråd, i såväl andra delar av världen som i Europa, påmint om att den tid är inte över, när bestialisk grymhet och systematiska folkmord kläs i de politiska och religiösa slagordens täckmantel.

Och den som har orken kvar och läser med lite längre tidsperspektiv ser att den världsordning som målades upp några år efter Berlinmurens fall inte längre är självklar inför framtiden. Nya frågor har trängt fram, till exempel om miljö, militär aktivitet och migration. De är angelägna och kräver med rätta vår uppmärksamhet, ty klimatförändringen får som bekant inte överstiga två grader om vi ska ha någon chans att behålla den värld vi känner, och den militära vokabulärens avskräckningsfilosofi i mellanstatliga relationer, som vi trodde var lagd på hyllan, har plockats fram med ökad polarisering som följd, och människors liv får inte blir ovärdigt igen, när de just har flytt från en redan livshotande situation. Plötsligt sitter vi där yrvaket, med alla tre problemen i knäet samtidigt.

Men det är inte första gången vi, i Norden och Europa, haft flera problem i knäet samtidigt. Just för att det varit så, har vi utvecklat det nordiska samarbetet, den europeiska gemenskapen, Helsingforsprocessen, Östersjösamarbetet, ja en (oräknelig) mängd både principer och konkreta, dagliga samarbeten – kort sagt: nya institutionella resurser för att hantera både dagliga problem och långsiktiga möjligheter i vår värld. Norden och Europa är i detta avseende inte alls i samma läge idag, som för en eller två generationer sedan. Det är med den utgångspunkten vi kan ta oss an dagens utmaningar.

Så hur kan vi gå vidare? Fortfarande behöver det nordiska samarbetet utvecklas, kanske just nu mer än på många år. Ökat nordiskt samarbete är inget noll-summespel gentemot EU – båda kan växa samtidigt, kanske även stötta varandra. Inom Norden finns exempelvis ännu mängder av administrativa problem kvar att lösa, för företag och privatpersoner som vill röra sig, för arbete eller produktion. Vi kan också gå vidare genom att ta vara på Östersjösamarbetets landvinningar, som blir alltmer betydelsefulla för dess medlemmar, inte bara ekonomiskt och strukturellt utan även exempelvis arbetsmarknadsmässigt. Kanske kan vi som nästa steg gå in i en ny fas av starkare samarbete om miljö, turism, arbetsmarknader eller demokratifrågor? Vi kan också gå vidare genom att inte sitta med armarna i kors i Norden medan Europeiska Unionen – som många, men inte alla, länder i Norden är medlemmar i - har fullt upp med att tillämpa betydelsen av sina egna principer. Grundläggande frågor om rörlighet, civilsamhällets ställning, gränskontroller, ekonomisk utjämning, forskningssamarbete eller territoriell kontroll kräver sin aktiva behandling.

Risken, som vi alla lätt hemfaller åt när tiderna förändras, är att tänka nationellt när vi borde tänka internationellt, att tänka på hur bra allting var en gång, när vi borde se de möjligheter som faktiskt finns, liksom att tänka på de frågor som vi alltid ställt oss, istället för att ställa några ovanliga, lite nya och ovana sådana, för att söka öppningar och möjligheter.

Ålands demilitarisering, tillsammans med självstyrelsen och minoritetsskyddet, är exempel på kreativitet hos politiker som, när det begav sig, vågade tänka utanför de givna ramarna. ”Ålandsexemplet” är därför inte ett exempel på krig eller konflikt, utan på konfliktlösning och fred genom en tillämpning av folkrättsliga och demokratiska principer under lång tid. Det är i den andan som Ålands fredsinstitut arrangerar ett andra samtal på Kastelholms slott om fredens villkor, på demilitariseringsdagen den 30 mars. Då hoppas vi att lite bredare, ovanligare och kanske även utmanande frågor får friska upp diskussionen på ett sätt som våra nationella, inhemska samtal inte alltid har förmåga att göra.

Kjell-Åke Nordquist
Direktör
Ålands fredsinstitut

